

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземляр № 1	Арк 1 / 22

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
педагогічних технологій та освіти
впродовж життя

27 серпня 2024 р., протокол № 7
Голова Вченої ради

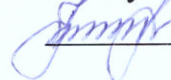
Оксана ЧЕРНИШ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ»

для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр»
спеціальності 053 «Психологія»
освітньо-професійна програма «Клінічна та реабілітаційна психологія»
факультет педагогічних технологій та освіти впродовж життя
кафедра психології і соціального забезпечення

Схвалено на засіданні кафедри
психології та соціального
забезпечення
26 серпня 2024 р., протокол № 7

Завідувач кафедри

 Марина ОКСЮТОВИЧ

Гарант освітньо-професійної
програми

 Олексій САБАДУХА

Розробник: кандидат філософських наук, доцент кафедри психології та
соціального забезпечення ОКСЮТОВИЧ Марина

Житомир
2024 – 2025 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 2 / 22</i>

Робоча програма навчальної дисципліни «Вікова психологія» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійна програма «Клінічна та реабілітаційна психологія» затверджена Вченою радою факультету педагогічних технологій та освіти впродовж життя від 27 серпня 2024 р., протокол № 7

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 3 / 22

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Обов'язкова
Модулів – 1	Спеціальність: 053 «Психологія»	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		2-й
Загальна кількість годин – 150		Семестр
		3-й
		Лекції
		48 год.
		Практичні, семінарські
		48 год.
		Лабораторні
		– год.
		Самостійна робота
		54 год.
		Індивідуальні завдання
		Вид контролю: екзамен
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 6 самостійної роботи студента – 3,4	Освітній рівень: «бакалавр»	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 64% / 36%.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 4 / 22

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни «Вікова психологія» є забезпечення майбутніх психологів теоретичними знаннями з основ вікової психології; озброєння студентів знаннями психологічних закономірностей розвитку особистості на різних етапах онтогенезу; надання студентам систематизованих знань із вікової психології, що формує професійну свідомість та самосвідомість студента, а також здійснення практичної підготовки студентів для роботи з людьми різних вікових категорій.

Предметом дисципліни є дослідження закономірностей психічного розвитку людини на різних етапах її онтогенезу, а також вивчення виникнення вікових новоутворень, тенденцій змін психіки, поведінки, життєдіяльності та особистості людини в процесі її життя.

Завданням вивчення дисципліни «Вікової психології» є:

- ознайомлення здобувачів освіти з основами поняттями, принципами, концепціями вікової психології;
- формування уявлення про зв'язок психічних явищ з віком;
- висвітлення специфіки психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу, підходи до періодизації психічного розвитку особистості;
- вироблення у студентів практичних вмінь та навичок використання знань із вікової психології в подальшій професійній діяльності психолога;
- формування умінь та навичок застосування набутих знань у практичних сферах своєї діяльності, активізація особистісного та творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Відповідно до стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія», змісту освітньо-професійної програми, опанування навчальної дисципліни «Вікова психологія» забезпечуватиме формування *інтегральної компетентності* та таких загальних (ЗК) та спеціальних компетентностей (СК):

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК13. Здатність цілісного бачення проблемної ситуації, враховувати взаємозв'язки між різними аспектами, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

ЗК14. Здатність аналізувати проблемну ситуацію у міждисциплінарному зрізі.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних програмних результатів навчання за спеціальністю 053 «Психологія»:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 5 / 22

Програмні результати навчання (РН)

РН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

РН9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

РН12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

РН18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

РН19. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності та формулювати психологічний висновок на основі психодіагностичного обстеження.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 6 / 22

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ **Змістовий модуль 1.**

Тема 1. Вікова психологія як галузь психологічної науки (ЗК13, ЗК14, СК1, СК3, РН2, РН9, РН19).

1. Об'єкт і предмет, мета і завдання вікової психології. Структура вікової психології.

2. Вік як основна категорія вікової психології.

3. Методологічні засади та принципи вікової психології.

4. Місце вікової психології в системі наук.

5. Методи вікової психології. Підходи до організації досліджень з вікової психології.

Тема 2. Динаміка психічного розвитку та закономірності формування особистості в онтогенезі (ЗК13, ЗК14, СК1, СК3, РН2, РН9, РН18, РН19).

1. Поняття про психічний розвиток. Розвиток і формування.

2. Діалектико-матеріалістичне вчення про психічний розвиток. Рушійні сили психічного розвитку. Суперечності психічного розвитку.

3. Фактори психічного розвитку. Роль біологічних та соціальних факторів у психічному розвитку особистості.

4. Принципи та закономірності психічного розвитку.

5. Показники психічного розвитку. Соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, психічні новоутворення, криза розвитку.

6. Проблеми періодизації психічного розвитку: теорія рекапітуляції (С. Холл), психодинамічний підхід (З. Фройд) та психосексуальні стадії розвитку; соціогенетичний підхід (Е. Еріксон); когнітивний підхід (Ж. Піаже) та стадії розвитку операціонального інтелекту; рівні та стадії морального розвитку дитини (за Л.Кольбергом); культурно-історичний підхід (Л.С. Виготський); концепція Д.Б. Ельконіна.

Тема 3. Пренатальний розвиток і народження дитини. Особливості психічного розвитку немовляти. Психічний розвиток дитини раннього віку (ЗК13, СК1, СК3, РН2, РН19).

1. Психологія пренатального розвитку.

2. Криза новонародженості.

3. Психічний розвиток немовляти.

3.1. Фаза новонародженості. Рефлекси та їх значення в житті людини.

3.2. Розвиток емоційної сфери у немовлят. Комплекс пожвавлення.

3.3. Розвиток пізнавальних процесів і моторики.

3.4. Спілкування з дорослими та його вплив на розвиток дитини у віці немовляти.

4. Криза першого року життя.

5. Анатомофізіологічні особливості дитини раннього віку. Фізичний та моторний розвиток.

6. Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві.

7. Провідна діяльність у ранньому дитинстві.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 22

8. Новоутворення в ранньому дитинстві. Розвиток психічних процесів.
9. Криза трьох років.

Тема 4. Психічний розвиток дитини дошкільного віку (ЗК13, СК1, СК3, РН2, РН19).

1. Анатомо-фізіологічні особливості дошкільнят. Фізичний та моторний розвиток.
2. Соціальна ситуація розвитку. Провідна діяльність. Новоутворення дошкільного віку.
3. Етапи та напрямки розвитку дитячої гри.
4. Пізнавальний, розумовий та сенсорний розвиток дошкільнят.
5. Розвиток особистості дошкільника.
6. Криза семи років.

Змістовий модуль 2.

Тема 5. Психічний розвиток і формування особистості в молодшому шкільному віці (ЗК13, СК1, СК3, РН2, РН12, РН19).

1. Загальна характеристика розвитку молодшого школяра.
2. Анатомо-фізіологічні можливості молодшого школяра.
3. Соціальна ситуація, провідна діяльність, новоутворення молодшого шкільного віку.
4. Розвиток самосвідомості молодшого школяра.
5. Розвиток мотиваційної сфери молодшого школяра.

Тема 6. Психологічні особливості розвитку та формування особистості в підлітковому віці (ЗК13, СК1, СК3, РН2, РН12, РН19).

1. Загальна характеристика психічного і особистісного розвитку підлітка. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітків та її вплив на психічний розвиток. Теорії кризи пубертату (Дж.С. Холл, З.Фройд, Е.Еріксон, Ж.Піаже, К.Левін, М.Мід; Л.С. Виготський).
2. Соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, психологічні новоутворення підліткового віку.
3. Пізнавальний розвиток у підлітковому віці
4. Розвиток самосвідомості у підлітковому віці.
5. Розвиток мотиваційно-емоційної сфери підлітка.

Тема 7. Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці (ЗК13, СК1, СК3, РН2, РН12, РН19).

1. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку.
2. Соціальна ситуація розвитку, новоутворення, провідна діяльність в ранній юності.
3. Саморегуляція в юнацькому віці.
4. Особливості спілкування у ранній юності.
5. Розвиток пізнавальної сфери у ранній юності.
6. Психологічні особливості зрілої юності.

Тема 8. Вік дорослості та особливості розвитку зрілої особистості. Психологія пізнього віку (ЗК13, СК1, СК3, РН2, РН12, РН19).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 8 / 22

1. Особливості психічного розвитку дорослої людини (від 20 до 60 років)
 - 1.1. Психологічні теорії про розвиток в дорослому віці.
Анатомо-фізіологічні особливості у дорослому віці.
 - 1.2. Загальна характеристика дорослості.
 - 1.3. Рання дорослість.
 - 1.4. Зрілий дорослий вік.
 - 1.5. Кризові явища в житті дорослих людей Розвиток психічних процесів у дорослому віці.
 - 1.6. Психосоціальний розвиток у дорослому віці.
2. Особливості психічного розвитку літньої людини (від 60 років)
 - 2.1. Теорії старіння. Біологічні теорії старіння.
Анатомо-фізіологічні особливості у літньому віці.
 - 2.2. Еволюційні теорії старіння. Розвиток психічних процесів у літньому віці.
 - 2.3. Соціально-психологічні теорії старіння.
 - 2.4. Особливості інтелектуального та когнітивного розвитку людей похилого віку.
 - 2.5. Особистісні та соціальні проблеми літніх людей.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 9 / 22

4. СТРУКТУРА (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН) НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Змістові модулі	Кількість годин			
		Всього	Лекції	Семінарські	Самостійна робота
№1	Змістовий модуль 1				
	Тема 1. Вікова психологія як галузь психологічної науки.	18	6	6	6
	Тема 2. Динаміка психічного розвитку та закономірності формування особистості в онтогенезі.	18	6	6	6
	Тема 3. Пренатальний розвиток і народження дитини. Особливості психічного розвитку немовляти. Психічний розвиток дитини раннього віку.	18	6	6	6
	Тема 4. Психічний розвиток дитини дошкільного віку.	18	6	4	8
	МКР №1	2	–	2	–
	Разом змістовий модуль 1	74	24	24	26
№2	Змістовий модуль 2				
	Тема 5. Психічний розвиток і формування особистості в молодшому шкільному віці.	18	6	6	6
	Тема 6. Психологічні особливості розвитку та формування особистості в підлітковому віці.	18	6	6	6
	Тема 7. Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці.	20	6	6	8
	Тема 8. Вік дорослості та особливості розвитку зрілої особистості. Психологія пізнього віку.	18	6	4	8
	МКР №2	2	–	2	–
	Разом змістовий модуль 2	76	24	24	28
РАЗОМ		150	48	48	54

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

Назва теми	К-ть годин
Тема 1. Вікова психологія як галузь психологічної науки.	6
Тема 2. Динаміка психічного розвитку та закономірності формування особистості в онтогенезі.	6
Тема 3. Пренатальний розвиток і народження дитини. Особливості психічного розвитку немовляти. Психічний розвиток дитини раннього віку.	6
Тема 4. Психічний розвиток дитини дошкільного віку.	4
МКР №1	2
Тема 5. Психічний розвиток і формування особистості в молодшому шкільному віці.	6

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 22

Тема 6. Психологічні особливості розвитку та формування особистості в підлітковому віці.	6
Тема 7. Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці.	6
Тема 8. Вік дорослості та особливості розвитку зрілої особистості. Психологія пізнього віку.	4
МКР №2	2
РАЗОМ	48

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Передбачається, що в період вивчення дисципліни студент самостійно розв'язує домашнє завдання, вивчає матеріал курсу в процесі підготовки до практичних занять та семінарів, а також в цілому перед сесією.

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання
Тема 1. Вікова психологія як галузь психологічної науки	Предмет психології вікового розвитку. Основні задачі психології вікового розвитку. Вікова періодизація: дитинство (період немовля, ранній та дошкільний вік, молодший шкільний вік), юність, дорослість, пізній (літній та старечий) вік. Основні проблеми вікової психології як науки. Донауковий період становлення вікової психології. Причини виокремлення вікової психології в окрему науку в ХІХ ст. Розвиток вікової психології в Україні на початок ХХ ст. Становлення вітчизняної школи вікової психології. Значення для розвитку вікової психології педагогічних досліджень. Зарубіжні течії вікової психології (неофрейдизм, біхевіоризм, гуманістична психологія тощо). Методи вікової психології. Методологічна основа психологічних досліджень з вікової психології. Принципи організації експериментальних досліджень. Основні етапи та методика організації емпіричного вивчення психічних явищ
Тема 2. Динаміка психічного розвитку та закономірності формування особистості в онтогенезі	Основні закономірності психічного розвитку. Психічний розвиток і формування особистості. Роль виховання у формуванні особистості. Феноменологія людини: прагнення до розвитку та спокою (стереотипізація); існування в двох іпостасях (соціальна одиниця та унікальна особистість); світ речей, світ знаків, світ духу. Передумови та умови психічного розвитку. Значення внутрішньої позиції для розвитку особистості. Структура самосвідомості (власне ім'я, претензія на визнання, статеві ідентифікація, психологічний вік особистості, соціальний простір особистості). Фактор середовища як умова розвитку особистості; гіпотеза спонтанної взаємодії генотипу та соціальних умов в процесі індивідуального розвитку людини (Жан Піаже); вікова сензитивність до соціальних умов; внутрішня позиція особистості щодо фактору зовнішнього довкілля (С.Л. Рубінштейн); стихійний та усвідомлений шляхи творення

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 11 / 22

	особистості. Особистість як наслідок суспільних взаємин, що постають під впливом спілкування, діяльності та ціннісних орієнтацій. Механізми розвитку людини як особистості. Ідентифікація та індивідуалізація (емансипація) як механізми соціалізації особистості.
Тема 3. Пренатальний розвиток і народження дитини. Особливості психічного розвитку немовляти. Психічний розвиток дитини раннього віку	Новонародженість: передумови та умови психічного розвитку; безумовні рефлекси та їх значення для розвитку дитини; особливості розвитку органів відчуття; розвиток емоційної сфери; комплекс поживлення. Емоційно-експресивна функція спілкування та її значення для розвитку немовляти. Іграшка як засіб спілкування та психічного розвитку немовляти. Основні вікові новоутворення: почуття довіра до людини - входження у світ людських взаємин; прямоходіння; початок розуміння мови. Спілкування дитини раннього віку: спілкування та мова; виникнення прагнення до самостійності; криза у спілкуванні. Пізнання в ранньому віці: розвиток предметного сприйняття та наочно-дійового мислення; особливості розвитку уяви та пам'яті. Передумови формування особистості: особливості перших уявлень про себе; виникнення елементів самосвідомості; виникнення прагнення до емансипації; криза 3-х років. Розвиток предметної діяльності; гра та продуктивні види діяльності. Основні вікові новоутворення: розвиток мовлення; розвиток знаряддєвих дій; розвиток знакової функції свідомості; входження у світ постійних речей.
Тема 4. Психічний розвиток дитини дошкільного віку.	Особливості спілкування: з родиною, з однолітками. Готовність дитини до школи. Розумовий розвиток: практичне оволодіння мовою та її осмислення; засвоєння логічних форм мислення; особливості розвитку уваги, пам'яті та уяви. Дитяча особистість: ім'я та його значущість; роль моральних еталонів у формуванні особистості; формування системи мотивів; особливості розвитку самосвідомості та самооцінки; особливості розвитку почуттів, волі. Основні вікові новоутворення: розвиток рефлексії, розвиток знакової функції свідомості, розвиток уявлень про відносність світу постійних речей. Предметна діяльність дошкільника. Гра як провідний вид діяльності дошкільника. Навчання в дошкільному віці.
Тема 5. Психічний розвиток і формування особистості в молодшому шкільному віці.	Проблема зміни соціального становища дитини, яка вступила до школи. Особливості взаємин з батьками, з іншими дорослими, з однолітками. Вплив управлінського стилю вчителя на розвиток спілкування дітей. Навчання та виховання в школі як головні умови психічного розвитку молодших школярів. Особливості формування інтелектуальних процесів в умовах навчальної діяльності у школі: вікові особливості та можливості засвоєння й

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 22

	<p>оволодіння знаннями; розвиток сприймання, спостережливості, пам'яті, уваги та уваги. Формування особистості дитини молодшого шкільного віку; особливості розвитку самосвідомості; індивідуальні відмінності в молодшому шкільному віці. Учбова діяльність як провідний вид діяльності молодшого школяра: готовність до школи; загальна характеристика учбової діяльності; формування системи ставлень до школи, до вчителя, до учбових обов'язків; зміна ставлення до навчання впродовж молодшого шкільного віку. Проблема оцінки. Гра, навчання та трудова діяльність в молодшому шкільному віці.</p>
<p>Тема 6. Психологічні особливості розвитку та формування особистості в підлітковому віці.</p>	<p>Соціальна ситуація в життєдіяльності підлітка. Особливості учбової та інших видів діяльності в підлітковому віці: стимули та мотиви навчання; формування навчальних мотивів; розвиток моральних норм і правил поведінки. Зміна ставлення до навчання впродовж підліткового віку. Психологічні особливості трудової діяльності в пубертатному віці. Особливості спілкування: з батьками, з іншими дорослими, з однолітками; інтимно-довірительне спілкування з однолітками як потреба та провідна діяльність. Статева ідентифікація. Розумовий розвиток підлітків: розвиток мовленнєвої діяльності; розвиток вищих психічних функцій (сенсорний розвиток; розвиток мислення, уваги, розвиток сприймання, спостережливості, пам'яті, уваги). Особистість підлітка: криза особистості в підлітковому віці; зміни в самосвідомості підлітків; індивідуальні відмінності. Вікові новоутворення: сензитивність до соціальних явищ; рефлексія на себе та інших; потреба в ідентифікації з однолітками та кумиром; прагнення до емансипації.</p>
<p>Тема 7. Психологічні особливості становлення особистості в юнацькому віці.</p>	<p>Особливості стилю життя в юнацькому віці: соціальна ситуація життя (професійна орієнтація, життя в батьківській родині, вікові періоди юнацького віку); учбова діяльність в юнацькому віці (зміни ставлення до навчання; роль навчання у формуванні особистості; пізнавальна сфера та творчість в юнацькому віці); трудова діяльність в юнацькому віці (вибір професії, роль праці у формуванні особистості). Особливості спілкування: з батьками, з іншими дорослими, з однолітками. Потреба у спілкуванні з кумиром та референтною групою; в участі у суспільному житті, формальних і неформальних організаціях. Дружба та любов в юнацтві. Розвиток особистості в юнацькому віці: особливості ідентифікації з власним "Я", самосвідомість в юнацькому віці (самовиховання, формування життєвої позиції та етичних переконань, вибір життєвої мети та шляхів її досягнення).</p>
<p>Тема 8.</p>	<p>Соціальна ситуація життя та закономірності розвитку людини в період дорослості. Періоди дорослості. Проблеми</p>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 13 / 22

<p>Вік дорослості та особливості розвитку зрілої особистості. Психологія пізнього віку.</p>	<p>самореалізації особистості дорослого: на рівні вищих духовних форм та на рівні "гри на зниження". Суспільно-корисна праця як провідна діяльність; прагнення до нового та стереотипність у професійній діяльності. Форми і методи навчання дорослих. Ділове спілкування дорослих та спілкування у виробничих групах і колективах. Любов та родина як цінність. Дружні об'єднання дорослих. Пізнавальна діяльність дорослих: пізнання як професія; пізнавальні інтереси, що не пов'язані з професійною діяльністю. Особистість дорослої людини: особливості ідентифікації з особистим "Я"; соціальна активність дорослої людини; значущість активності у професійній діяльності для розвитку людини як суб'єкта діяльності, особистості та індивідуальності. Ціннісні орієнтації та світогляд дорослої людини. Дорослість та проблема сенсу життя.</p> <p>Соціальна ситуація життя людей літнього та старечого віку. Участь у професійній та суспільній діяльності; місце в родині. Періодизація пізнього віку. Вікові закономірності та психологічні особливості нормального старіння. Творчість у літньому віці; мудрість та досвід життя. Спілкування в старості: значення спілкування з однолітками; психологія ставлення літніх до дітей та молоді. Пізнавальна діяльність: феномен ясності розуму; ставлення до проблем людства, до вічної цінності життя та неминучої фізичної смерті. Психологія безсмертя людського духу. Особистість в літньому та старечому віці: значення соціальної активності в пізньому віці; криза ідентифікації із своєю зовнішністю та фізичним "Я" в пізньому віці; психічне здоров'я в пізньому віці; психологічна готовність до старості; психологічні новоутворення літньої людини; психологічно зріла особистість у літньому та старечому віці.</p>
---	---

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Метою виконання індивідуальних завдань є: закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих студентами на теоретичних і практичних заняттях.

Індивідуальна робота студентів з навчальної дисципліни «Вікова психологія» включає:

- анотування вивченої додаткової літератури;
- опрацювання визначених проблемних питань та їх обговорення на практичних заняттях;
- складання психодіагностичного інструментарію тощо.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 14 / 22

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються такі методи навчання:

Результат навчання	Методи навчання
РН2. Розуміти та оцінювати особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	<ul style="list-style-type: none"> – Вербальні методи (лекція, пояснення) – Наочні методи (презентація) – Практичні методи (вирішення кейсів) – Дискусійний метод – Дослідницький метод – Проблемний метод – Методи самостійної роботи (анотування опрацьованого матеріалу, виконання завдань, проведення розрахунків, підготовка доповідей, написання тез)
РН9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	<ul style="list-style-type: none"> – Вербальні методи (лекція, пояснення) – Наочні методи (презентація) – Практичні методи (вирішення кейсів) – Дискусійний метод – Дослідницький метод – Проблемний метод – Методи самостійної роботи (анотування опрацьованого матеріалу, виконання завдань, проведення розрахунків, підготовка доповідей, написання тез)
РН12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.	<ul style="list-style-type: none"> – Вербальні методи (лекція, пояснення) – Наочні методи (презентація) – Практичні методи (вирішення кейсів) – Проблемний метод – Методи самостійної роботи (анотування опрацьованого матеріалу, виконання завдань, проведення розрахунків, підготовка доповідей, написання тез)
РН18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.	<ul style="list-style-type: none"> – Вербальні методи (лекція, пояснення) – Наочні методи (презентація) – Практичні методи (вирішення кейсів) – Дискусійний метод – Проблемний метод – Метод активного навчання (проведення ділових ігор) – Методи самостійної роботи (анотування опрацьованого матеріалу, виконання завдань, проведення розрахунків, підготовка доповідей, написання тез)

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1 Арк 15 / 22	

Результат навчання	Методи навчання
РН19. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності та формулювати психологічний висновок на основі психодіагностичного обстеження.	<ul style="list-style-type: none"> – Вербальні методи (лекція, пояснення) – Наочні методи (презентація) – Практичні методи (вирішення кейсів) – Дискусійний метод – Проблемний метод – Метод активного навчання (проведення ділових ігор) – Методи самостійної роботи (анотування опрацьованого матеріалу, виконання завдань, проведення розрахунків, підготовка доповідей, написання тез)

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Перевірка досягнення результатів навчання здійснюється з використанням таких методів:

Результат навчання	Методи контролю
РН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	– Усне опитування, тестові міні-контрольні роботи, робота в групі, взаємоконтроль, рецензування відповідей інших студентів, перевірка виконання та захист індивідуальних завдань, підсумковий контроль, екзамен
РН9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	– Усне опитування, тестові міні-контрольні роботи, робота в групі, взаємоконтроль, рецензування відповідей інших студентів, перевірка виконання та захист індивідуальних завдань, підсумковий контроль, екзамен
РН12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів,	– Усне опитування, тестові міні-контрольні роботи, робота в групі, взаємоконтроль, рецензування відповідей інших студентів, перевірка виконання та захист індивідуальних завдань, підсумковий контроль, екзамен

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1 Арк 16 / 22	

Результат навчання	Методи контролю
тощо, відповідно до вимог замовника.	
РН18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.	– Усне опитування, тестові міні-контрольні роботи, робота в групі, взаємоконтроль, рецензування відповідей інших студентів, перевірка виконання та захист індивідуальних завдань, підсумковий контроль, екзамен
РН19. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності та формулювати психологічний висновок на основі психодіагностичного обстеження.	– Усне опитування, тестові міні-контрольні роботи, робота в групі, взаємоконтроль, рецензування відповідей інших студентів, перевірка виконання та захист індивідуальних завдань, підсумковий контроль, екзамен

10. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Державному університеті «Житомирська політехніка» та розподілу балів, що наведений нижче.

Система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни включає:

- поточний, модульний та підсумковий контроль – для здобувачів денної форми навчання;
- поточний та підсумковий контроль – для здобувачів заочної форми навчання.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня засвоєння знань, формування умінь і навичок здобувачів вищої освіти впродовж вивчення ними матеріалу модуля (змістових модулів) навчальної дисципліни. Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять.

Модульний контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за модуль (змістові модулі) навчальної дисципліни. Модульний контроль проводиться під час навчального заняття після завершення вивчення матеріалу модуля (змістових модулів) навчальної дисципліни. Модульний контроль здійснюється у формі тестування.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 22

Підсумковий контроль проводиться для підсумкового оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль здійснюється після завершення вивчення навчальної дисципліни. Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Процедура складання екзамену визначена у Положенні про організацію освітнього процесу у Державному університеті «Житомирська політехніка».

Розподіл балів з навчальної дисципліни

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр
Для здобувача денної форми навчання	
Виконання завдань поточного контролю	60
Виконання завдань модульного або підсумкового контролю	40
Підсумкова семестрова оцінка	100

Розподіл балів за виконання завдань поточного контролю

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр
	денна форма
Виконання завдань під час навчальних занять	40
Виконання та захист індивідуальних самостійних завдань	20
Виконання науково-дослідної роботи та інших видів робіт (додаткові – заохочувальні бали): 1. Участь у студентських предметних олімпіадах, Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, грантах, науково-дослідних проектах 2. Підготовка тез доповідей наукових конференцій	20
Разом за виконання завдань поточного контролю	60

Розподіл балів за виконання завдань під час навчальних занять

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр
	денна форма
Відповіді (виступи) на заняттях	15
Участь у дискусії	5
Виконання тестових завдань	10
Виконання та захист практичних завдань, вправ, кейсів	10
Разом за виконання завдань під час навчальних занять	40

З метою застосування цілих чисел для оцінювання результатів роботи здобувачів під час навчальних занять може використовуватися 100-бальна

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 18 / 22

шкала оцінювання щодо кожного окремо виду робіт. Розрахунок загальної кількості балів, які здобувач може набрати за результатами роботи під час навчальних занять протягом семестру, проводиться за формулою:

$$P_{\text{НЗ}} = \sum(P_i \times BK_i) \times K_{\text{НЗ}}, \quad (1)$$

де $P_{\text{НЗ}}$ – загальна кількість балів, набраних здобувачем за виконання завдань під час навчальних занять за семестр;

P_i – кількість набраних здобувачем балів за семестр за виконання i -го виду робіт під час навчальних занять (за 100-бальною шкалою);

BK_i – ваговий коефіцієнт за виконання i -го виду робіт під час навчальних занять. Значення вагових коефіцієнтів розраховуються шляхом ділення кількості балів, яка передбачена за виконання окремого виду робіт під час навчальних занять, на сумарну кількість балів за виконання усіх видів робіт під час навчальних занять за семестр;

$K_{\text{НЗ}}$ – коригувальний коефіцієнт, який визначається шляхом ділення кількості балів, що передбачена за виконання завдань під час навчальних занять за семестр, на 100 балів.

Розподіл балів за виконання завдань модульного контролю

Види робіт здобувача вищої освіти денної форми навчання	Кількість балів за семестр
Виконання завдань модульного контролю 1	20
Виконання завдань модульного контролю 2	20
Разом за виконання завдань модульного контролю	40

Якщо здобувач вищої освіти денної форми навчання виконав завдання модульного контролю і з урахуванням отриманих балів за поточний контроль набрав у сумі 60 балів або більше, він може погодити дану оцінку в електронному кабінеті і вона стане семестровою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни.

Якщо здобувач вищої освіти денної форми навчання під час вивчення навчальної дисципліни набрав 60 балів або більше і бажає покращити свій результат успішності, він проходить процедуру підсумкового контролю у формі екзамену. Набрані бали за виконання завдань підсумкового контролю, а також бали за поточний контроль сумуються і формується семестрова оцінка з навчальної дисципліни. Бали, які здобувач вищої освіти набрав за виконання

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 19 / 22

завдань модульного контролю, при цьому не враховуються під час розрахунку семестрової оцінки з навчальної дисципліни.

Здобувач вищої освіти допускається до процедури підсумкового контролю у формі екзамену, якщо за виконання завдань поточного контролю набрав 20 балів або більше.

Якщо здобувач вищої освіти за результатами поточного контролю набрав 15–19 балів, він отримує право за власною заявою опанувати окремі теми (змістові модулі) навчальної дисципліни понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми. Вивчення окремих складових навчальної дисципліни понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми, здійснюється у вільний від занять здобувача вищої освіти час.

Якщо здобувач вищої освіти за результатами поточного контролю набрав від 0 до 14 балів (включно), він вважається таким, що не виконав вимоги робочої програми навчальної дисципліни та має академічну заборгованість. Здобувач вищої освіти отримує право за власною заявою опанувати навчальну дисципліну у наступному семестрі понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми.

Процедура надання додаткових освітніх послуг здобувачу вищої освіти з метою вивчення навчального матеріалу дисципліни понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми, визначена у Положенні про надання додаткових освітніх послуг здобувачам вищої освіти в Державному університеті «Житомирська політехніка».

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті в рамках окремих тем навчальної дисципліни, здійснюється викладачем за зверненням здобувача вищої освіти та представленням документів, які підтверджують результати навчання (сертифікати, свідоцтва, скріншоти тощо). Рішення про визнання та оцінка за відповідну частину освітнього компонента приймається викладачем за результатами співбесіди зі здобувачем вищої освіти.

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті в рамках цілого освітнього компонента, здійснюється за процедурою, яка визначена у Положенні про організацію освітнього процесу у Державному університеті «Житомирська політехніка».

Шкала оцінювання

Шкала ЄКТС	Національна шкала	100-бальна шкала
A	Відмінно	90-100

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 20 / 22

B	Добре	82-89
C		74-81
D	Задовільно	64-73
E		60-63
FX	Незадовільно	35-59
F		0-34

11. ГЛОСАРІЙ

№ з/п	Термін державною мовою	Відповідник англійською мовою
1	Авторитет	authority
2	Адаптація	adaptation
3	Аналіз	analysis
4	Бар'єри психологічні	psychological barriers
5	Виховна система	education system
6	Вікова психологія	age psychology
7	Вольові дії	will actions
8	Гармонійний розвиток	harmonic development
9	Гнів	anger
10	Депресія	depression
11	Дискусія	discussion
12	Довіра	trust
13	Егоїзм	selfishness
14	Експресія	expression
15	Екстраверсія	extraversion
16	Емоційні процеси	emotional processes
17	Емпатія	empathy
18	Забування	forgetting
19	Зосередженість	concentration
20	Ідентифікація	identification
21	Індивід	individual
22	Інстинкт	instinct
23	Інтелект	intellect
24	Інтроверсія	introversion
25	Критичність мислення	critical thinking
26	Логічне мислення	logical thinking
27	Методи виховання	methods of training
28	Моральне виховання	moral training
29	Навіювання	casting
30	Особистість	personality
31	Пізнавальна діяльність	cognitive activity
32	Психічні процеси	psychical processes

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 21 / 22

№ з/п	Термін державною мовою	Відповідник англійською мовою
33	Рефлексія	reflexion
34	Самоактуалізація особистості	self-actualization of personality
35	Самосвідомість	self-awareness
36	Соціалізація людини	socialization of personality
37	Темперамент	temperament
38	Форми мислення	forms of thinking
39	Характер	character
40	Цінність	value

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Оксана Сергєєнкова, Олеся Столярчук, Олена Коханова, Олена Пасєка, «Вікова психологія». Центр навчальної літератури, 2021. 376 с.
2. Кацавець Р.С. «Вікова психологія»: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2019. 112 с.
3. Савчин М.В., Василенко Л.П., «Вікова психологія»: 5-те видання, перероблене, доповнене видавництво: ВЦ «Академія», 2021. 376 с.
4. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Центр учбової літератури, 2021. 424 с.

Додаткова література:

1. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Ф 33 Психологія молоді сім'ї: монографія. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 235 с.
2. Самодопомога плюс. Груповий курс управління стресом для дорослих. загальна версія 1.0, що випробовується в польових умовах. 2021 р. серія психологічних втручань низької інтенсивності № 5. world health organization 2022. – 254 с.
3. Оксютівич М.О., Сабадуха О.В. Психотравмуючий досвід дитини та особливості соціалізації при цьому. Вчені записки Таврійського національного університету. Серія: Психологія. Том 34 (73). № 5, 2023. С.58-65.
4. Оксютівич М.О. Особливості використання методів казкотерапії у роботі з психічною травмою. Науковий журнал «Габітус», 2023. Вип. 48. С.131-136.
5. Rudenok, A., Petyak, O., Komar, T., Afanasenko, V., Khanetska, N. (2022). Psychological Adaptation of Children in Remarried Families. Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala, 14 (1), 521-534. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.1/533> Web of Science Core Collection

Інтернет-джерела:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.3/Б/ОК21- 2024
	Екземпляр № 1	Арк 22 / 22

1. Електронна бібліотека Державного університету «Житомирська політехніка» <http://eztuir.ztu.edu.ua/>

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

3. Наукові видання Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute/info/265/>

4. Актуальні питання сучасної психології - http://library.sspu.sumy.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Aktualny_pitannya_suc.psihologii

5. American Psychological Association: <http://www.apa.org>